

Reportatge

L'educació lliure: Cultivant la felicitat

Entrevistem a la Mireia, fundadora i educadora del Xerrac, un espai d'educació lliure situat a la localitat d'Esparreguera. El Xerrac, en els seus dos anys de vida, ja compta amb l'adhesió de setze famílies i segueix un model similar al de la famosa escola lliure Sumerhill. Són molts els dubtes que planteja aquest tema, esperem que aquesta entrevista serveixi per donar a conèixer una realitat educativa diferent i vigent en l'actualitat.

1.- En què consisteix l'educació lliure? Què pretén?

L'educació lliure parteix d'un altra concepció de l'individu i del seu procés de desenvolupament.

S'acull a la persona com un ésser singular i únic, diferent a qualsevol altre, i amb el seu procés de desenvolupament intern.

Partint d'aquesta base el que es proposa és respectar aquesta naturalesa amb què neix qualsevol ésser viu, la de ser un mateix. Amb això canvia totalment l'organització d'un espai educatiu on ja no tenen sentit processos d'ensenyament, ja no hi ha objectius projectats sobre les persones, no hi ha currículums ni programacions, no existeixen les classes, els llibres, les matèries, ni els exàmens. Desapareix qualsevol tipus de judici extern perquè són espais on cadascú pot ser qui és i desplegar el seu potencial intern.

Però, per sobre de tot, sí que es produeixen processos d'aprenentatge on cadascú tria què vol fer, de quina manera, quan i amb qui.

Aquest canvi de concepció confia en l'ésser humà, parteix de l'acceptació de l'altre, dóna lloc a la diferència (necessitats, ritmes, interessos...), el cuida i el respecta.

2.- Quines diferències hi ha entre l'educació lliure i l'Estat (pública o privada)?

Doncs principalment aquest canvi d'enfocament, on cadascú té dret a ser qui és i on prevalen les necessitats individuals per sobre d'unes necessitats socials i culturals inventades.

A les escoles hi ha un currículum compost per uns continguts pre-establerts que no ha triat ningú que encara visqui, i això fins quan seguirà? Hi ha uns temes i uns matèries i entre elles guarden una jerarquia. Tots ja sabem que les matemàtiques i les llengües són el més important que s'aprèn a l'escola, oi?

I això dia rere dia passa per sobre de les necessitats dels nens i les nenes que un dia quan eren petits encara tenien curiositat per descobrir els mil i un secrets d'aquest món. Però no, nosaltres els diem què és més important saber, de quina manera i per quan ho han d'aprendre, ai! Volia dir memoritzar!

Perquè quan un ensenya només ho fa des de la pròpia lògica i no deixa lloc a l'aprenentatge. Només aprenem fent i quan surt des del propi interès. Per tant, des de la meua perspectiva a l'escola els nens memoritzen coses que pocs dies després han oblidat.

Pressa, tenim pressa. Pressa perquè aprenguin, perquè consumeixin els seus dies i siguin adults. Ens oblidem que són nens, no els deixem viure l'etapa que els correspon i d'aquesta manera es coarcten drets bàsics i fonamentals; el dret a l'expressió singular, el dret al moviment, el dret a jugar, a avorir-se, a experimentar, a sentir, a crear, a aprendre, a cré-

xer... a viure la pròpia vida!

3.- Existeix el fracàs escolar en els espais d'educació lliure?

Què és el fracàs?

Per mi l'important és que facin el que tenen ganes de fer i siguin feliços amb això i amb ells mateixos.

En els espais d'educació lliure no hi ha judici. No hi ha bons ni dolents, hi ha persones amb necessitats, maneres de fer, vides, ritmes, emocions... diferents.

Tenim certa por a la incultura i a la analfabetització, per això ens preocupa el fracàs i fem rànquings per veure quin és el país més avançat, ja se sap la dita "l'educació és la inversió per al futur". Però per mi la inversió són les persones, una persona feliç no farà mai mal a ningú.

El fracàs només té sentit si algú ha fet una projecció sobre un altre. Si jo vull que aquell nen aprengui a sumar el mes de març i no ha après, el nen ha fracassat?

4.- Per què és més important l'educació en les emocions que en les lletres?

La importància la dóna cadascú i de manera diferent a les coses.

Al respectar que cada persona tria què vol fer ja no sóc jo qui poso la importància sobre les lletres sinó ella.

Per mi no hi ha jerarquia, cadascú tria.

Però sí que puc dir que quan un no es troba bé amb ell mateix és molt difícil que es trobi bé amb els altres, que es trobi bé amb les coses de fora (les lletres, la música, l'àlgebra...).

Per mi el repte del dia a dia és poder donar resposta a les seves necessitats, siguin quines siguin.

5.- Quin funcionament tenen?

No hi ha classes, ni horaris comprimits. Funcionem amb ambients.

És a dir, preparam l'espai perquè cadascú pugui fer el que desitja fer, sense molestar ni interferir en les necessitats dels altres.

Un element important per poder acollir tot això és que la ràtio varia molt, en aquests espais hi acostuma a haver un adult per cada 6 o 7 nens, en els petits, i a mida que són més gran el nombre de nens s'amplia, però no sobrepassa els 10.

Els nens no estan agrupats per l'any de naixement sinó per etapes maduratives comunes, per tant els ambients es preparen per aquestes etapes maduratives.

Així, amb els més petits podem trobar l'ambient motriu, l'ambient amb material plàstic, l'ambient de joc simbòlic, l'ambient d'experimentació, l'ambient dels contes,...

També es fan propostes. Els adults segons aquestes necessitats generals i també individuals, dels nens que tenim al davant, proposem algun taller: de música, de fang,.... I amb els grans co-

mencen a sorgir els grups de treball, on s'apunten segons temes d'interès i hi ha un adult que els acompanya en el tema que han triat: sigui cuina, sigui idioma, sigui matemàtiques,...

En general vivim el dia a dia, a partir del que sorgeix avui i ara. I estant molt en contacte amb la realitat: amb el que podem tocar, olorar, sentir,...

6.- Quin és el paper de l'educador/a? I el dels pares?

L'adult acompanya, no dirigeix, no guia. L'adult està a l'escolta, no sedueix, no motiva, no interfereix si no li demanen. No ensenya, comparteix el que sap.

L'adult prepara els ambients i prepara les propostes tenint en compte les necessitats de desenvolupament. I l'ambient dia a dia es va modificant perquè cada persona ens fa descobrir noves necessitats, noves maneres de fer, altres camins per arribar a la mateixa cosa,...

Durant el dia a dia acompanya. Una de les funcions més importants és sostenir i acollir a cada persona, i una necessitat vital és la de rebre afecte, i l'adult està per des de la seva presència donar seguretat i afecte quan cal.

I a part del sostenidor emocional també seguritzo l'espai. Protegeix l'ambient perquè estigui relaxat i es puguin donar tots els processos de desenvolupament. I ara ens toca parlar de límits, perquè vull dir-ho ben clar: un espai d'educació lliure no és un espai on els nens fan el que els dóna la gana! És un espai on fan el que tenen ganes de fer tenint en compte que és un espai de convivència grupal i la teva llibertat s'acaba on comença la meua. Jo vull cridar, però si ho faig a l'ambient de contes l'adult em recordarà que NO puc cridar aquí, però sí que puc cridar en un altre lloc. Si cada necessitat està coberta, per ambients o materials, els nens poden fer el que volen sense interferir en l'activitat de l'altre.

I quan entrem en conflicte, vivim el conflicte i l'adult està present per donar força a les persones que viuen el conflicte i recordar que es pot fer de tot menys fer mal. És la consigna bàsica, no podem fer mal a cap persona, a cap ésser viu, a cap material.

Per tant, la presència de l'adult sosté l'activitat espontània de cada persona i s'encarrega de cuidar perquè tot sigui possible.

I les famílies sostenen tot això també.

Reportatge

Perquè acompanyen també el procés de desenvolupament dels seus fills i filles. Per nosaltres és fonamental la coherència; treballem a l'hora, ens escoltem i ens donem recolzament.

Si ens comuniquem les famílies també participen d'aquest espai, de fet la majoria d'impulsors de tots els projectes d'educació lliure han estat les famílies.

7.- A què és degut la falta de respecte, d'interès i agressivitat dels alumnes de la majoria d'escoles Estatals (públiques o privades)? La sol·lució és tornar a l'autoritarisme del mestre?

Jo amb els nens no em trobo en guerra, quan estava a l'escola si que m'hi trobava. Hi havia 25 nens entre 4 parets i un currículum a aplicar. I l'important eren els resultats. Què importava el que volia cadascú si tot ja estava pactat? Una guerra, això és el que sento que es viu a l'escola, una guerra de necessitats: les dels nens, les dels mestres, les de les famílies... I de qui és culpa? De cap d'a-

quests, tot això està escrit des de fa molt de temps i l'únic que es fa és seguir la tradició, malgrat és evident que ningú no està bé!

El sistema és molt gran i està controlat des de dalt, però a qui l'interessa que les persones siguin elles mateixes, puguin triar, siguin diferents i tinguin la seva manera de pensar? A l'Estat em sembla que, de moment, no!

La tasca és molt complicada per a tots. Els nens per créixer necessiten la seva família ben a prop, ser estimats (acceptats com a ésser), ser respectats i poder cobrir les seves necessitats. Però, on cap tot això en la societat d'avui en dia? Diuen que l'escola és un mirall de la societat i a la inversa.

Les famílies han de treballar per pagar el consum que aquest sistema ens obliga de forma subliminal a realitzar, ens trobem atrapatats econòmicament, les jornades són llargues i dures, no hi ha temps per cobrir les necessitats personals, com poden doncs cobrir les d'uns nens que demanen temps, aten-

ció, presència, joc, estima,....?

Els nens es veuen abocats a un semi-abandó en un entorn molt nociu per ells que els hiper-estimula amb milers d'imatges que s'allunyen de la realitat i els desconnecta de la seva naturalesa. I es troben en un estat hiperactiu permanent.

Des de l'escola hi ha uns quants artistes que fan el que poden, però tot això explota. La tasca dels mestres, diuen, és la de motivar els nens, però com motivar a uns nens que estan drogats de la hiper-estimulació visual?

No és normal l'agressivitat en un entorn que nega profundament la teva persona, que no et dona seguretat, de vegades ni de supervivència, que no et realitza i on les mostres d'afecte es tradueixen en regals supersònics?

En educació també seguim la llei del pèndol; de l'autoritarisme al llibertinatge, i què ens ha portat de benestar? L'autoritarisme funciona a través del codi de la por; abans aquest codi era ben evident, ara els mecanismes són silenciosos però no menys agressius, l'individu se sotmet, passa a obeir el discurs extern o es converteix en ovella negra.

El llibertinatge ens abandona en un abisme sense principi ni fi on es fa difícil perdre's, sense cap tipus de límits ni referent on ubicar-se i poder créixer amb tranquil·litat.

Jo sincerament sento que aquestes dues maneres de fer fereixen a la persona i crec que necessitem un espai de llibertat per ser, per existir, per decidir, per triar. I perquè existeixi aquest espai és fonamental que el puguem ubicar, és a dir, que tinguin uns límits clars que permetin conservar el meu espai sense ferir el de l'altre.

8.- Els espais d'educació lliure són una alternativa en ascens? Quantes n'hi ha a Catalunya?

Doncs, sí. La veritat és que en surten per tots els racons de la geografia catalana, la majoria són iniciatives petites i

molt humils de pares i mares ajuntats per donar resposta a la necessitat dels seus fills. D'aquest tipus n'hi ha un munt, no estan gaire estructurades són força dèbils i sobreviuen com poden.

Però també hi ha altres que van agafant més força i altres que ja fa anys que funcionen i que ja porten una llarga trajectòria. És el cas del Roure a Sant Joan de Mediona que acompanyen nens des dels 6 anys als 12, i on també des de les famílies s'ha organitzat un grup d'adolescents, només a Barcelona hi ha uns deu espais d'educació lliure. Tots aquests projectes de caire alternatiu estem aglutinats per la XELL (Xarxa d'Educació Lliure).

Però també estan sorgint iniciatives des de la pública que se les empenquen totes per trampejar el sistema, com el CEIP Martinet (Ripollet).

9.- Com sorgeix el Xerrac? amb quin objectiu?

El Xerrac sorgeix de la combinació entre la necessitat de les famílies i d'una educadora per acollir el procés de desenvolupament dels infants de forma respectuosa. Tot plegat va ser una aventura, vam començar amb tres nens al parc i ara en som setze, i tenim més solidesa.

El Xerrac està format pels infants, les famílies i les educadores. Són tres elements fonamentals del projecte i cadascun té la seva implicació ja que les famílies a part de ser-ne usuàries participen de la seva gestió i de l'educació dels seus fills i filles.

Una altra finalitat que ens uneix és la de difondre aquesta altra manera de fer les coses, amb el cor i seguint l'impuls de la naturalesa humana.

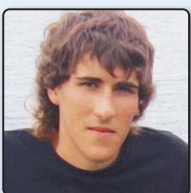
<http://www.xerrac.es>

¿Qué opinan nuestros afiliados?

XAVIER ARROYO MONSALVE
Profesor de IES público
35 años

El sistema educativo actual es totalmente competitivo y autoritario, y con un 30% sin el título de la ESO y un 90% de chavales sumisos; un auténtico éxito para el sistema autoritario. Es bastante ilustrativo que las propias chavalas consideren el instituto como una prisión, y las mayores, como una guardería. Pienso que la enseñanza libertaria (escolar, familiar y social) es tan o más necesaria como lo fue a principios del siglo XX. Por ello creo que deberíamos apoyar y promover la creación de nuestros propios Ateneos de enseñanza.

JORDI B. M.
Estudiante
18 años

Veig molt positivament el treball que realitzen les escoles lliures, ja que representen una alternativa al actual sistema educatiu.

El sistema educatiu oficial està basat en l'autoritat i la competitivitat; no ensenya ni deixa desenvolupar cap mena de valor als alumnes, tals com el respecte, la solidaritat, el recolzament mutu, la creativitat... formant així nois i noies sense valors comuns, sense valors col·lectius.

MIRIAM SORIANO
Contable
21 años

En los espacios de enseñanza libre, los niños y niñas aprenden de una forma mucho más bonita de como lo hacen otros que no pueden gozar de este tipo de educación. Encuentro que la labor de los monitores y profesores de estos espacios es muy positiva y necesaria, dado que permite que los niños y niñas desarrollen su propio carácter y personalidad de forma totalmente natural. No se trata de mandarles porque sí, si no de reconducirlos, de guiarlos. Encuentro muy bonitos estos proyectos.

THOMÁS VALDÉS VARAS
Panadero
18 años

Me gusta escribir sobre este tema, ya que tengo unos jóvenes 18 años y me hubiese (y me sigue gustando) ver otro tipo de educación; como el de Ferrer i Guardia con otros tipos de enseñanzas: racionalista y desde un punto sociable y científico.

No es como el sistema educativo que tenemos hoy en día ya que se éste solo se guía por una educación de sumisión ante el profesor y con clara desigual entre público y privado.